

JOŠ O USPOSTAVI SPLITSKE CRKVE NE POKRAJINE *Ispravak "ispravaka"*

Dne 27. srpnja 1969. Sveta Stolica je uspostavila dvije nove crkvene pokrajine na hrvatskom jezičnom području: 1. riječku i 2. splitsku. O onome što je prethodilo uspostavi splitske crkvene pokrajine pisali su Fabijan Veraja u knjizi *Putovima Providnosti*, Crkva u svijetu – Hrvatski povijesni institut u Rimu, Split – Rim, 2013, str. 94-103, te Mile Vidović, u Zborniku o životu i radu nadbiskupa Frane Franića *"U službi Crkve i naroda"*, Crkva u svijetu, Split, 2014, str.127-154.

Vidović je, dakle, imao uvid u Verajinu knjigu, koju na str. 146, u bilješki 39. i citira, stoga je neshvatljivo da odmah na sljedećoj stranici ne navodi istu knjigu, nego jednu stariju, *Na tragovima Svetosti*, CUS, Split, 2006, gdje je tek nešto više od jedne stranice posvećeno pitanju uspostave splitske crkvene pokrajine. No pustimo po strani to pitanje metodologije.

Verajina rekonstrukcija događaja, u knjizi *Putovima Providnosti*, temelji se na originalnim dokumentima pa u njoj nema netočnih podataka. Vidović, međutim, smatra da dvije Verajine tvrdnje "kao netočne treba posve odbaciti". O čemu se radi? Idem kronološkim redom, stoga najprije o drugoj "netočnoj tvrdnji".

I.

Poznato je da je biskup Franić u jednom trenutku dao do znanja papi Pavlu VI. da se odriče službe splitsko-makarskoga biskupa ako u Zadru ima biti metropolitansko sjedište za cijelu Dalmaciju (na čemu su neki visoki crkveni dostojanstvenici radili). Veraja je 2006. napisao da se to dogodilo u audijenciji koju je Franić imao 5. prosinca 1968. To je ponovio i u drugoj knjizi, 2013., gdje su opisane pojedinosti u vezi s tom audijencijom. Vidović, naprotiv, tvrdi da je Franić dao odreku na svojoj službi u audijenciji koju je imao 25. lipnja 1968. u 11.30 sati; i za to se u bilješki 43. poziva na Franićev zapis o tome u Vjesniku biskupije, br. IV/1969, (N. B. objavljen godinu dana nakon lipanjske audijencije!).

Smatram posve suvišnom svaku raspravu o tom pitanju, jer imam dokumente iz kojih je očito da se onaj "dramatični" susret s Papom zbio 5. prosinca 1968. Među ostalim, u posjedu sam kopije pisma koje je Franić u onoj prigodi pročitao i predao Papi, a nosi datum: Roma, 5. Dicembre 1968. Imam također vlastoručni Franićev zapis o tijeku audijencije, naslovljen: "Audijencija kod Pape, 5. XII. 1968., od 12.15 do 12.50 s." Sutradan, 6. prosinca 1969. Franić je u vezi s "jučerašnjom" audijencijom dao neka "naknadna razjašnjenja" državnom tajniku kard. Amletu Cigognaniju. I vlastoručni Franićev

koncept ovoga pisma je u mom posjedu, kao i kopija talijanskog teksta, s datumom "Roma, 6. dicembre 1968", koji sam osobno odnio u Državno tajništvo 9. prosinca.¹ Ako je nadbiskup Franić napisao nešto što nije u skladu s mojim prikazom događaja, koji je u svim pojedinostima utemeljen na autentičnim dokumentima, ne može se uzeti kao povijesno osnovano.

II.

Prelazim na drugu navodno "netočnu tvrdnju". Ovdje se treba malo dulje zadržati. Vidović na str. 146, u bilješki 39 piše: "Potrebno je spomenuti, radi izbjegavanja svakog nesporazuma oko toga pitanja, da Fabijan Veraja u knjizi *Putovi providnosti* [naslov knjige je *Putovima Providnosti!*], str. 102, u bilješki 59 netočno piše: "N. B. Pitanje Makarske biskupije je riješeno naknadno u smislu prijedloga mons. Franića od 25. listopada 1969., tako da je Makarska biskupija sjedinjena sa Splitskom i uzdignuta na stupanj metropolije, pod imenom Splitsko-makarska". Treba reći da je to pitanje izričito riješeno gore navedenom Papinskom bulom i Dekretom o osnivanju Nadbiskupije splitsko-makarske i nove crkvene pokrajine od 27. srpnja 1969., pa tu Verajinu tvrdnju kao netočnu treba posve odbaciti."

Osnovno je pravilo da se pojedini dijelovi nečijeg teksta koji se osporava ne izdvajaju iz njihova konteksta. Vidović nije naveo prvih pet redaka Verajine bilješke, bez kojih se ne uočava značenje onoga što slijedi u N.B. koji slijedi; stoga najprije donosim cjeloviti tekst bilješke 59: "*L'Osservatore Romano*, 21 Agosto 1969, str. 2., je donio vijest da je uspostavljena: 1. riječko-senjska [točno: riječka!] crkvena pokrajina, 2. splitska crkvena pokrajina. – Slijede vijesti o promaknućima: mons. Viktora Burića za riječko-senjskog metropolita, mons. Josipa Pavlišića za njegova koadjutora, mons. Frane Franića za splitskog (sic) metropolita te mons. Marijana Oblaka za zadarskog nadbiskupa. – N. B. Pitanje Makarske biskupije je riješeno naknadno, u smislu prijedloga mons. Franića od 25. listopada 1969., tako da je Makarska biskupija sjedinjena sa Splitskom i uzdignuta na stupanj metropolije, pod imenom "Splitsko-makarske": *Dioecesis Macarscensis dioecesi Spalatensi iungitur et ad gradum metropolitanae evehitur, nomine "Spalatensis-Macarscensis"*. Tako stoji u AAS 62 (1970), gdje je na str. 197.-198.

¹ Moglo bi se zamjeriti što nisam u svojoj knjizi spomenuo ove i druge dokumente na kojima se temelji moj prikaz događaja. Nisam to smatrao potrebnim (a nisam mogao ni pomisliti da će netko osporiti točnost datuma spomenute audijencije), jer sam se u četvrtom poglavlju knjige, naslovljenom „Na uslugu Crkvi u domovini“ (str. 87-105), tek letimično osvrnuo samo na neke značajnije trenutke svoje suradnje s domovinskom Crkvom u vrijeme komunističkoga režima. U prikazu, međutim, nema nijedne neutemeljene tvrdnje.

objavljena Apostolska konstitucija *Qui vicariam in terris Christi*, s datumom od 27. srpnja 1969. (U istom svesku AAS, str. 199.-200. slijedi tekst Apostolske konstitucije *Coetu instante Episcoporum* o uspostavi Riječko-senjske metropolije.) (Svršetak bilješke.)

Pažljivi čitatelj može uočiti da je u službenoj obavijesti od 20. kolovoza 1969. riječ o splitskoj crkvenoj pokrajini te da je mons. Franić imenovan splitskim (!) metropolitom. Makarska biskupija nije uopće spomenuta.² Mons. Franić je pismom od 25. listopada 1969.³ predložio Papi kako da se riješi pitanje Makarske biskupije, koja je do tada bila ujedinjena "aeque principaliter" sa Splitskom. Kao najbolje rješenje, i po mišljenju većine klera, bilo bi sljedeće: 1. da Makarska biskupija bude ujedinjena sa Splitskom "con unione estintiva" (tj. da bude "utrnuta"), ali da ostane u naslovu nadbiskupije ("nadbiskupija Splitsko-makarska"); 2. da kaptol makarske konkatedrale bude pretvoren u kolegijalni kaptol; 3. da broj kanonika splitske katedrale bude povećan sa 6 na 8, te da u kaptolu bude predviđena nova čast "arhiđakona".

Prijedlog nadbiskupa Franića od 25. listopada 1969. je u cjelini usvojen u Apostolskoj konstituciji *Qui vicariam in terris Christi*, koja dakako nosi datum 27. srpnja 1969., kada je odlučena uspostava splitske crkvene pokrajine, ali koja je napisana kasnije i objavljena u službenom glasilu Svete Stolice, *Acta Apostolicae Sedis*, istom u travnju 1970., u svesku od "30 Aprilis 1970". Tko je bolje upućen u način kako nastaju pojedini službeni dokumenti, neće se čuditi da se jedna naknadno donesena odluka nalazi u dokumentu koji nosi raniji datum.

Ova je bilješka mali doprinos povijesti Makarske biskupije.

Fabijan Veraja

² Evo originalni tekst vijesti koja je objavljena u *L'Osservatore Romano*, quotidiano, 21 agosto 1969, p. 2.: *Nostre informazioni. Erezione di province ecclesiastiche.* - Il Santo Padre: 1) ha unito, con unione estintiva, al territorio croato della diocesi di Rijeka la diocesi di Modrus ed eretto la provincia ecclesiastica di Rijeka, elevando quella diocesi a sede metropolitana ed assegnandole come suffraganee le diocesi di Krk e di Poreč i Pula; ha unito, con unione «aeque principalis», alla detta arcidiocesi di Rijeka la diocesi di Senj; 2) ha eretto la provincia ecclesiastica di Split, elevando quella diocesi a sede metropolitana ed assegnandole come suffraganee le diocesi di Šibenik, Hvar, Dubrovnik e Kotor. // *Provista di Chiese.* Il Santo Padre ha promosso alla Chiesa metropolitana di Rijeka-Senj S. E. Rev.ma Mons. Viktor Burić; alla Chiesa arcivescovile tit. di Pedena S. E. Rev.ma Mons. Josip Pavlišić, deputandolo Coadiutore con futura successione di S. E. Rev.ma Mons. Viktor Burić, Arcivescovo di Rijeka-Senj; alla Chiesa metropolitana di Split (!) S. E. Rev.ma Mons. Frane Franić; alla Chiesa arcivescovile di Zadar S. E. Rev.ma Mons. Marijan Oblak. [...]

³ Kopija talijanskog originala, s vlastoručnim potpisom mons. Franića, u posjedu pisca. Pismo je datirano: „Roma, 25 ottobre 1969“.